

V&A.HALLING H.VARLID
Kittilsvegen 26
3570 ÅL
Norway

Deres ref.	Vår ref.	Dato
	2023/1589-13	31.07.2023

56/55/0/0 Avløpsanlegg, Havsdalsvegen 269, Geilo - Dispensasjon

Saksnr:	Behandlet i:
592/23	Utvalg for plan og utvikling
592/23	delegert

Byggested:	Havsdalsvegen 269	Gnr/Bnr:	56/55
Tiltakshaver:	Cato Mørk	Adresse:	Tennisveien 19, 0777 Oslo
Søker:	V&A. Halling H. Varlid	Adresse:	Kittilsvegen 26, 3570 Ål
Tiltakets art:	Infiltrasjonsanlegg/Nytt anlegg som erstatter eksisterende anlegg		

Vedtak

Med hjemmel i plan- og bygningsloven § 19-2 innvilges det dispensasjon fra LNF-formålet i Kommunedelplan for Geilo. Det kan bygges nytt avløpsanlegg på gnr. 56 bnr. 55 som erstatning for det gamle anlegget.

Med bakgrunn i at omdisponering etter jordloven ble innvilget, at området som før kan benyttes som beite og at natur og friluftsliv ikke blir vesentlig berørt av bygging av anlegget, anses tilsidesettelsen av LNF-formålet ikke som ikke vesentlig.

Etter en samlet vurdering er konsekvensene for landbruket liten, mens det er klart overvekt av fordeler med hensyn til å ivareta drikkevannsinteresser og å bidra å oppnå miljømålene for vassdraget.

Dispensasjonen innvilges med følgende vilkår:

1. Terrengingrep gjøres så skånsomt som mulig. Det skal tas vare på toppmassene, så at disse havner øverst ved igjenfylling av grøftene. Anlegget skal tilsås med stedegen vegetasjon.
2. Det skal innarbeides følgende tekst i byggetillatelsen for anlegget: *Dersom det under anleggsarbeider treffes på automatisk fredete kulturminner, eksempelvis i form av helleristninger, brent leire, keramikk, flint, groper med trekull og/eller brent stein, slagg etter jernfremstilling etc.,*

skal arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskommunen varsles, jf. lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, (kulturminneloven) § 8.

3. Det kan bli krav om tilkoping til offentlig eller privat avløpsledning dersom det skulle komme i nærheten av eiendommen.

Saksopplysninger

Det er søkt om bygging av nytt infiltrasjonsanlegg som erstatning for dagens gamle anlegg for hytte på gnr. 56 bnr. 55 Havsdalsvegen 269, Geilo. Dagens anlegg er en synkekum. Synkekummen skal erstattes med et infiltrasjonsanlegg bestående av 4 m³ slamavskiller, pumpekum og infiltrasjonsflate på 5 m * 16 m.

Eiendommen er bebygd med en hytte på ca. 50 m² BRA. Bygging av hytta ble godkjent av Hol bygningsråd den 14.02.72 med forbehold at det blir nytted utedo eller multrum.

Eiendommen er registrert med slamtømming av en 1 m³ betongkum (1 kammer).

I samsvar med gårdskart er eiendommen registrert som «annet marskslag» og som «dyrkbare jord».

Planforhold

Gjeldende plan er Kommunedelplan for Geilo. Anleggets slamavskiller og pumpekum, deler av ledningen og en mindre del av infiltrasjonsflaten vil ligge i område avsatt til LNFSF, mens de andre deler av ledningen og den største delen av infiltrasjonsflaten vil ligge i område avsatt til LNF.

Her er det følgende bestemmelser for LNF-SF og avstand til vassdrag (planen har ingen spesielle bestemmelser for LNF-område):

2. Landbruks-, natur- og friluftsområde

2.1 Område for spreidd fritidsbebyggelse, jf. PBL § 20-4, 2. ledd, bokstav b, c og d

Innanfor områda LNF-SF kan det gjevast løyve til utviding av noverande fritidsbygg.

2.1.1 Krav til omfang og lokalisering av fritidsbygg

Noverande fritidsbygg som er vist med byggpunkt innanfor LNF-SF 1 til LNF-SF 8 kan utvidast. Før det blir gjeve løyve til utviding av noverande fritidsbygg innanfor LNF-SF langs Rv 7, skal bygg som ligg nærare Rv 7 enn 110 meter dokumentere tilfredstillande støynivå utanfor rom med støyømfintleg bruk og at det er eller kan etablerast uteopphaldsareal med tilfredstillande støytilhøve, dvs dB 55 Lden. Tilsvarande gjeld ved utviding av eksisterande fritidsbygg langs Bergensbanen, der tilfredstillande støytilhøve er dB 58 Lden.

Bygg skal ikkje plasserast i konflikt med naturverninteresser, kulturminne, friluftinteresser, tradisjonell landbruksdrift eller spesielle landskapselement. Det inneber at det ikkje skal førast opp bygg nærare kulturminne enn 5 meter, i vilttrekk, nærare turstiar og løyper enn 15 meter, på snaufjellet, markerte høgdedrag, i våtmarksområde, på dyrka mark og stølsvoll. Det må dokumenterast eigna drikkevasskjelde og ligge føre løyve for utslepp etter forureiningslova.

Dispensasjonssøknad

Dispensasjonssøknad datert 19.04.23 er begrunnet med følgende:

Det er søkt nytt utsleppsløyve og om tilbygg på hytta, (sak. 2023/1589 og 22/2443).

Eksisterande avløpsløyving for hytta er ikkje registrert i Hol kommune sit arkiv det er difor søkt nytt løyve som skal vere for gamal og ny del.

Del av tomta til Gnr: 56 bnr. 55 er regulert til LNF område og kan dermed ikkje be byggast, utan dispensasjon frå formålet, det er i dette området det vert søkt om å etablere del av avløpsanlegget, rør-grøft og del av infiltrasjonsflate. Alt skal ned gravast, og dekkast med stadleg overflate lag.

Bakgrunn for at anlegget bør leggast der er avstand til nedanforliggende brønnar, det er eit standard krav om 100 meter avstand mellom eit infiltrasjonsanlegg og drikkvassbrønnar, vidare skal og kan topografiske tilhøve nedstrøms anlegget vurderast, og det har eg gjort i dette høve, og komme til at om-søkt plassering er den som krev minst areal frå LNF område.

Ideelt burde anlegget vore plassert heilt i nordvestre grense på eigedommen, 1-5 meter ovanfor der det er prosjektert no, men då ville heile infiltrasjonsflata lege i LNF område og det vorte lenger grøft.

Om søkt areal er ca. 50 m² til infiltrasjonsflate og 30 m. grøft i LNF område innanfor tomta og med 4 meter avstand til nabogrense.

Høringsuttalelser

Saken ble sendt til Statsforvalteren i Oslo og Viken og Viken Fylkeskommune til uttale.

Statsforvalteren i Oslo og Viken vurderte følgende den 26.06.23:

Som en del av saken ber vi om at det vurderes om det er andre løsninger i området som er bedre. Det er forholdsvis kort vei til de andre hyttene i området. Hvis det finnes renseløsninger her i dag som har kapasitet til å ta imot avløpet fra eiendommen, bør det vurderes om det kan være en bedre løsning å kople seg på dette. Flere spredte enkeltanlegg kan være utfordrende å holde tilsyn med, og manglende oppfølging kan på sikt resultere i dårligere drift og uheldig avrenning.

Enkeltutslipp regulert etter forurensningsforskriften kapittel 12 krever oppfølging via tillatelse og tilsyn fra kommunen. Kommunen må også vurdere hensynet til vannmiljøet og ta stilling til om det omsøkte avløpsanlegget med utslipp er den beste løsningen, særlig med hensyn til resipienten.

Vi vil i den sammenheng vise til vannforskriften § 4 som fastsetter at tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand.

Når det gjelder behov for terrenginngrep, vil vi tro at dette vil være begrenset for et slikt anlegg. Ved en eventuell gjennomføring av omsøkte tiltak er det likevel viktig at arbeidene utføres skånsomt mot terreng og natur. Terrenginngrepene må holdes på et minimum og det må tas hensyn til eksisterende vegetasjon. Det bør i den forbindelse legges vekt på god massehåndtering, slik at de eksisterende toppmassene havner øverst ved igjenfylling av grøftene. På den måten vil terrenginngrepene restaureres raskere. Vi ber om at dette tas inn som et vilkår ved en eventuell innvilgelse av søknaden med tanke på ivaretagelse av den viktige naturbeitemarka.

Vi minner om at det kan knyttes vilkår til en eventuell dispensasjon og at det i denne forbindelse også kan vurderes å stille krav for å oppnå fordeler som kan veie opp for eventuelle ulemper, jf. krav til dispensasjon i plan- og bygningsloven.

Vi legger til grunn at kommunen vurderer søknaden etter reglene i plan- og bygningsloven kapittel 19. Vi viser også til dispensasjonsveilederen som ligger på vår nettside. Vi viser ellers til Statsforvalterens forventninger til kommunal arealplanlegging for 2023 og til overordnede føringer for kommunal planlegging innenfor Statsforvalterens ansvarsområde.

Konklusjon

Kommunen må ta stilling til om den omsøkte avløpsløsningen er den beste løsningen. Dette gjelder særlig dersom utslippet befinner seg innenfor et område hvor andre løsninger for avløpsinfrastrukturen fremstår som mer fremtidsrettede og bedre for miljøet. Om det gis dispensasjon, må det stilles vilkår som sikrer at arbeidene utføres skånsomt mot terreng og natur.

Vi ber om å få tilsendt vedtaket i saken.

Viken Fylkeskommunen vurderte følgende den 18.07.23:

Dyrka mark

I den nye planstrategien til Viken skal omdisponering av areal ikke gå på bekostning av matproduksjon, biologisk mangfold, friluftsområder eller karbonlagring. Viken har nullvisjon for nedbygging av matjord. Omdisponering av dyrka mark bør kun skje når det er strengt nødvendig av hensyn til nasjonale samfunnsinteresser.

Jordvern og landskap er blant de viktige oppgavene og hensyn som er nevnt i plan- og bygningsloven § 3-1. Nasjonal jordvernstrategi ble vedtatt av Stortinget i 2015, og nasjonalt jordvernmål er senere skjerpet. Det er også vedtatt at nasjonal matproduksjon skal øke. Revidert jordvernstrategi ble vedtatt i 2019.

Hele eiendommen ligger innenfor området registrert som dyrkbar jord. Det ble søkt om omdisponering etter jordloven § 9. Hol kommunes landbruksavdeling behandlet søknaden og fattet følgende vedtak den 21.04.23, DS 317/23: Hol kommune gir etter jordlova § 9 løyve til å omdisponere inntil 55 m² dyrkbar jord (..)

Vi legger til grunn at krav om omdisponering av dyrka jord settes som vilkår for eventuelt innvilget dispensasjon.

Planstatus og arealbruk

Tiltaket plasseres i et område avsatt til LNF (LNF_SF) i kommunedelplan for Geilo. Viken fylkeskommune vurderer at tiltaket ikke fører til nedbygging av LNF-areal, og vil ikke ha noen vesentlig endring for eksisterende bruk av areal. Tiltaket vil heller ikke ha noe negativ visuell eller privatiserende effekt. Vi legger imidlertid vekt på at inngrepet i naturen begrenses til et minimum.

Hensyn til arkeologiske kulturminner

Det er ikke kjent automatisk fredete kulturminner på tomte der tiltaket er tenkt gjennomført, og vi har følgelig ingen merknader når det kommer til dette. Det er fint at kommunen viser til varslingsplikta i kulturminneloven dersom det skulle dukke opp uforutsette arkeologiske funn under anleggsarbeid: «Dersom det under anleggsarbeider treffes på automatisk fredete kulturminner, eksempelvis i form av helleristninger, brent leire, keramikk, flint, groper med trekull og/eller brent stein, slagg etter jernfremstilling etc., skal arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskommunen varsles, jf. lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, (kulturminneloven) § 8».

Samferdselsfaglige merknader

Tiltaket berører ikke fylkesvegnettet. Rådsområdet har ingen merknader.

Konklusjon

Med bakgrunn i at man her erstatter gammelt avløpsanlegg og at det ikke finnes alternativ plassering som ikke berører dyrka mark, er vi ikke imot at det innvilges dispensasjon. Vi legger vekt på at det

knyttes vilkår opp mot en eventuell dispensasjon for omdisponering av dyrka mark. Vi ber kommunen om å vurdere om hensynet bak bestemmelsene det dispenseres fra, eller hensynene i lovens formålsbestemmelse, ikke blir vesentlig tilsidesatt.

Vi ber om å få tilsendt vedtak i saken.

Andre forhold

Hele eiendommen ligger innenfor området registrert som dyrkbar jord. Det ble søkt om omdisponering etter jordloven § 9.

Hol kommunes landbruksavdeling behandlet søknaden og fattet følgende vedtak den 21.04.23, DS 317/23:

Hol kommune gir etter jordlova § 9 løyve til å omdisponere inntil 55 m² dyrkbar jord på gnr 56 bnr 55, i samband med bygging av nytt avløpsanlegg til eksisterande fritidsbustad.

Arealet er synt i vedlagt situasjonskart. Tiltaket fører ikkje at dei omsyn naturmangfaldlova skal ivareta vert sett til side.

Det er registrert to brønner i området. Plassering av det nye anlegget ble blant annet valgt for å få større avstand til brønnene enn dagens anlegg.

Saken ble sendt til Miljørettet helsevern Hallingdal til uttale.

Miljørettet helsevern vurderte følgende den 24.04.23:

Det er bra at avløpsanlegget på 56/55 blir oppgradert i forbindelse med utvidelse av hytta, slik at det blir mer i tråd med dagens krav og standard.

Når det gjelder egen brønn, ligger denne som nevnt i søknaden ganske nært nytt avløpsanlegg. Det er derfor bra at det er tatt ut prøver, og at det planlegges oppfølging med nye prøver når nytt avløpsanlegg tas i bruk. Det er også gjort vurdering av område for ny borebrønn, dersom det skulle oppstå en forurensning av egen brønn. Det er bra.

Brønnen på 56/43 ligger nedstrøms, men noe til siden for influensområdet til det planlagte infiltrasjonsanlegget på 56/55. Avstanden er også god (ca 100m).

Vi antar at det er svært liten sjanse for at denne brønnen blir berørt.

Brønnen på 60/141 ligger litt nærmere (90m unna), og mer inn mot influensområdet. Men det går en fjellrygg som kommer opp i dagen, ut mellom brønn og avløpsanlegg. Denne vil trolig kunne skjerme brønnen.

Plasseringen av det nye infiltrasjonsanlegget på 56/55 gjør at avstanden til nabobrønnen på 56/43 og 60/141 blir større, i forhold til den gamle synkekummen. Dersom anlegget bygges som planlagt, og driftes godt, antar vi at faren for forurensning av de to nabobrønnene vil bli mindre enn før.

Vurdering

Kommunen kan bare gi dispensasjon dersom hensynene bak gjeldende plan eller lovens formålsbestemmelse ikke blir vesentlig tilsidesatt. I tillegg må fordelene ved å gi dispensasjon være klart større enn ulempene, jf. plan- og bygningsloven kapittel 19. Fordelene ved en dispensasjon skal primært knyttes til de offentlige hensyn som planen skal ivareta og de formål og hensyn som plan- og bygningsloven fastsetter. Kommunen må ut fra dette foreta en konkret vurdering av saken. Videre må en eventuell dispensasjon kunne begrunnes nøye ut fra konkrete forhold i saken, for å unngå at det skapes en uheldig presedens.

Tilsidesette formålet med bestemmelsen

Formålet med LNF-område er at det brukes til landbruk, natur og friluftsliv

Når det gjelder friluftsliv, så kommer det nye anlegget ikke i konflikt med stier og løyper. Allmennhetens muligheter for opphold, resting etc. vil ikke bli berørt.

Når det gjelder naturformål, så vil eiendommen ligge innenfor naturbeitemark og tiltaket vil forandre kulturlandskapet i liten grad i og med at det terrenget over infiltrasjonsflaten blir noe høyere enn før. Dette vil likevel ikke forandre eller komme i konflikt med områdets bruk som naturbeitemark. Det vises også til vurderinger under punkt «naturmangfold».

Når det gjelder landbruksinteresser, så ligger hele eiendommen innenfor området registrert som dyrkbar mark. Det ble innvilget søknad om omdisponering i vedtak DS 317/23 den 21.04.23. I saken ble det vurdert at det var lite areal som ville bli beslaglagt av anlegget og at det var lite sannsynlig at arealet ville bli dyrket i framtiden siden eiendommen er en fritidseiendom. Dermed var det små drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket i området.

Området vil også etter at anlegget er etablert bli nyttet som naturbeitemark.

Med bakgrunn i at omdisponering etter jordloven ble innvilget og at bruk av området som beitemark vil kunne fortsette, anses tilsidesettelsen av landbruksformålet ikke som ikke vesentlig.

Etter en samlet vurdering vil hensynet med LNF-formålet ikke bli vesentlig tilsidesatt.

Fordeler og ulemper

Hele eiendommen ligger innenfor området registrert som dyrkbar jord. Det ble søkt om omdisponering etter jordloven § 9.

Hol kommunes landbruksavdeling godkjente omdisponer av 55 m² dyrkbar jord den 21.04.23 i vedtak DS 317/23. I saken ble det vurdert at det var lite areal som ville bli beslaglagt av anlegget og at det var lite sannsynlig at arealet ville bli dyrket i framtiden siden eiendommen er en fritidseiendom. Dermed var det små drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket i området. Selv om kulturlandskapet ville bli noe endret med at det lages en haug over infiltrasjonsdelen, ville et nytt anlegg som fungerer etter dagens krav være positiv for samfunnet.

Området blir i dag benyttet som naturbeitemark og kan også etter bygging av anlegget benyttes som dette.

I samsvar med Statsforvalterens og Fylkeskommunens uttale og kommunens generelle standardvilkår for bygging av avløpsanlegg, stilles det vilkår om massehåndtering og terrengbehandling. Dette vil sørge for at terrenginngrepene restaureres raskere og minimere negative virkninger på områdets bruk som naturbeitemark.

Resipienten for avløpsvann er grunnvann og så bekken Vesleåne (VannforekomstID 012-1918-R) som ligger ca. 675 m fra anlegget. Vesleåne har god økologisk tilstand. Den blir i liten grad påvirket av vannuttak for snøproduksjon og i middels grad påvirket av diffus avrenning fra hytter. Foreslått tiltak for Vesleåne er utbedring av separate avløpsanlegg.

Område er spredt bebygd og ligger utenfor tettbebyggelsen Geilo og utenfor rensedistrikt for Geilo. Det er ingen planer for utbygging av offentlig eller privat ledningsnett i området. Det er heller ikke noe annet anlegg i nærområde som har kapasitet å ta imot avløpet fra eiendommen.

Dermed anses bygging av nytt anlegg for eiendommen som den beste løsningen her på nåværende tidspunkt og i overskuelig framtid.

Bygging av nytt infiltrasjonsanlegg som erstatning av dagens synkehum vil være i samsvar med foreslått tiltak for resipienten. Det vil bedre renseseffekten og bidra til mindre forurensning og dermed bidra til å oppnå miljømål for vassdraget. Anlegget skal utføres i samsvar med dagens regler og normer. Dette er også i samsvar med Klima- og Miljødepartementets føringer for arbeidet med oppdatering av regionale vannforvaltningsplaner som sier at kommunen skal sette i verk tiltak for å sørge for at utslipp etablert før 01.01.07 blir renset i tråd med renskravene i forurensingsforskriftens kapittel 12 og 13. Det nye/oppgraderte anlegg vil oppfylle disse renskrav.

Det er dermed en klar fordel for vannmiljøet å godkjenne dispensasjon fra LNF-formålet for bygging av nytt infiltrasjonsanlegg.

Anleggets plassering ble bl.a. valgt for i minimere forurensningsfare for drikkevannskilder i området. Dette anses som svært positivt.

Etter en samlet vurdering er konsekvensene for landbruket liten, mens det er klart overvekt av fordeler med hensyn til å ivareta drikkevannsinteresser og å bidra å oppnå miljømålene for vassdraget. Tiltaket medfører heller ikke negative konsekvenser for naturmangfold, se vurdering nedenfor.

Naturmangfold

Det ble sjekket følgende databaser uten at det ble funnet verneverdige miljøverdier: kulturminner, rødlistearter, naturvernområder, verdifulle og utvalgte kulturlandskap, villreinområde og miljøregistrering i skog.

Eiendommen ligger i vernskogområde, men tiltaket berører ikke skog. Det kan derfor ikke ses at bygging av infiltrasjonsanlegget vil ha negative konsekvenser for vernskogen.

Eiendommen ligger innenfor område registrert som naturtype naturbeitemark Sausgardgjerda, Id BN00012647 (DN håndbok 13 og skjøtselsavhengige naturtyper). Område ble registrert i 2001 og består av sammensatt kulturlandskap med ugjødslet beitemark for storfe og sau. Det er flere støler i drift i området og det er god hevd på åpne flater mellom briskebuskene. Området hvor det nye anlegget skal ligge, vil også etter etablering kunne nyttes som beite. Det kommer dermed ikke i konflikt med den registrerte naturtypen.

Det er også registrert gjøk (*Cuculus canororus*) som art av stor nasjonalt forvaltningsinteresse i 2021. Det ble observert 3 individer i hekketiden 12.06.21. Funnet er ikke validert. Gjøk er kategorisert som nær truet i norsk rødliste 2021. Arten påvirkes av habitatendringer i kulturlandskapet som følge av endrede driftsformer i landbruket, utbygging av infrastruktur og nedbygging, noe som har medført redusert tilgang til vertsugler samt føde. Fangst og andre trusler på trekkvegene til og fra Afrika kan også være en medvirkende årsak til nedgangen i bestandene i Europa (Mikulica et al. 2017). Klimaendringer (tidligere vår) kan medføre at viktige vertsarter begynner å hekke før gjøken ankommer fra Afrika, slik at den ikke finner tilstrekkelig med reir å parasittere (Møller et al. 2011) Bygging av anlegget vil ikke hindre at området fortsatt kan nyttes som beitemark og dermed heller ikke føre til endret drift av området. Dermed vil det ikke ha noe konsekvens for gjøkbestanden.

Kunnskap om økosystemer, naturtyper og arter samt virkning for disse vurderes som godt nok i forhold til tiltakets omfang. Tiltaket påvirker ikke naturmangfold i nevneverdig grad, jf. naturmangfoldloven § 8. Det foretas derfor ingen vurdering av §§ 9 til 12.

Samlet vurdering

Med bakgrunn i at omdisponering etter jordloven ble innvilget, at området som før kan benyttes som beite og at natur og friluftsliv ikke blir vesentlig berørt av bygging av anlegget, anses tilsidesettelsen av LNF-formålet ikke som ikke vesentlig.

Etter en samlet vurdering er konsekvensene for landbruket liten, mens det er klart overvekt av fordeler med hensyn til å ivareta drikkevannsinteresser og å bidra å oppnå miljømålene for vassdraget. I samsvar med Statsforvalterens og Fylkeskommunens uttale, stilles det vilkår om massehåndtering og terrengbehandling for å minimere ulemper med dispensasjonen.

Den valgte løsningen er den beste løsningen for denne eiendommen, men det stilles vilkår for dispensasjon at det kan bli krav om tilkopling til offentlig eller privat avløpsledning dersom det skulle komme i nærheten av eiendommen.

I samsvar med Fylkeskommunens uttale settes det vilkår om at det innarbeides følgende tekst i byggetillatelsen for anlegget: *Dersom det under anleggsarbeider treffes på automatisk fredete kulturminner, eksempelvis i form av helleristninger, brent leire, keramikk, flint, groper med trekull og/eller brent stein, slagg etter jernfremstilling etc., skal arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskommunen varsles, jf. lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, (kulturminneloven) § 8.*

Med hilsen

Kamille Holberg Mjøsund
Avdelingsleder Plan og Utvikling

Julia Rauschenbach
Ingeniør

Elektronisk godkjent uten signatur

Vedlegg

1 Situasjonsplan på plan.pdf

Kopi til:

VIKEN FYLKESKOMMUNE

Postboks 220

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN

Postboks 325

Klagemulighet

Dette vedtaket kan påklages til Statsforvalteren i Oslo og Viken. Klagefristen er tre uker fra den dagen vedtaket ble mottatt. Klage skal sendes til Hol kommune, Ålmannvegen 8, 3576 Hol. Et søksmål eller erstatningskrav kan ikke fremmes uten at klageadgangen er benyttet, jf. fvl. § 27b. De må opplyse hvilket vedtak klagen gjelder, endringer de ønsker, og hvilke grunner klagen støtter seg på. Klagen må være underskrevet. De blir også bedt om å opplyse når vedtaket ble mottatt dersom de klager så sent at det er uklart om klagefristen er ute.

Selv om det er mulighet til å klage kan vedtaket vanligvis gjennomføres straks. Det kan søkes om å få utsatt iverksetting til klagefristen er ute eller klagen er behandlet. Vedtak om utsatt iverksetting kan ikke påklages.
